

ЗАВРШНА РИЈЕЧ
предсједника Одбора
проф. др Зорана Лакића

Послије напорног рада успјешно смо привели крају ову научну трибину, у којој је кроз саопштења, дискусије и реплике, учествовао велики број учесника. Они су уложили напор, баш онако како смо очекивали па смо као резултат добили нова значајна сазнања о овој теми, која заиста од данас није више табу тема. Информисани смо о обиму литературе о овој теми и посебној оној која покрива четири тематска блока. Нисмо оцјењивали да ли је то довољно или мало. Такав задатак нисмо преузели. Нити какав је њен квалитет, гдје су празнине и који су пропусти. И то ћемо оставити другима.

Кроз саопштења и дискусију дошло се и до нове емпирије до сада непознате или мало познате. Очекивања науке су да се она и даље открива и обогаћује. Нова емпирија нуди и нову методологију у даљем истраживачком поступку.

Оцијенили смо изузетан значај изворне грађе у откривању пуне истине о овој теми. Њено постојање је гарант "постојања" прошлости а наука је претпоставка њеног сазнања. Таква историја, као наука, је аутентичнија од тзв. "доживљене прошлости". Тим путем су отворена нова питања; нећу их сва набројати - забиљежена су. Али ћу навести само нека од њих: положај жена затвореница, положај породица логораша, слобода после слободе и др. Једном ријечју разуђена је основна тема, склопљен је прави мозаик који има и посебност и цјелину.

Мислим да је то био наш основни задатак и да смо управо у том правцу остварили највећи помак. Тиме су отворене повољније могућности за приказ овога времена, мада смо свјесни, како нам у писму поручује Д. Ђосић "никада се неће испричати та људска патња", неће се "довољно сазнати и схватити толико и тако организовано злочинство над људима и толика патња. А све то у име срећне будућности човечанства". (12. 06. 1995).

У расправи је испољен критички однос, што се и очекивало с обзиром на састав учесника. Избјегнута је опасност мистификовања, које се, по правилу, често претвара у злоупотребу. Јасно је као дан да ни

оно што је претходило 1948. години није било идеално, како се понекад и понегдје приказује и оцјењује. Патња Голог отока није спорна. Али се мора имати разумијевање и за претходна страдања припадника побијеђене стране. Не само код нас у Југославији. Читаве фамилије су истребљиване. Затирао се траг монархијама. И то је дио теме било да јој прилазимо са становишта општег европског или посебног југословенског.

Саопштења смо добили. То је већ сада драгоцен документација. Очекујемо да нам доставите писмено обликоване дискусије до 1. октобра 1995. године. То ће бити добра основа за израду идејног пројекта што је крајњи циљ нашег Одбора привременог трајања. Све ће то бити драгоцен помоћ да се настави истраживачки рад, како је већ речено под овим кровом, или под кровом неке друге научне институције, или пак у организацији групе истраживача зависно од будућих планова свих њих.

Ми смо наш посао успјешно завршили и ја вам се свима још једном захваљујем.

Захваљујем се и медијима који су нас пажљиво пратили.

Наш подухват, поред научног оправдања, има и морални значај: да никада више и нигдје не буде оног или сличног Голог отока. Он је подстицај да се историја пише у смислу познате крилатице *sine ira et studio* (без гњева и пристрасности); на начин да врлине никада не буду заборављене а да зле ријечи и рђава дјела увијек страхују од срамоте и осуде потомака.

1. Организација овога скупа најављује нови однос науке и стваралаштва у њој. Све мање је табу тема. Уз њих иду мистификације па су зато опасне. Из мистификација се лако упада у кварење историје и злоупотребу прошлости.

Та част борбе да се наука врати научницима, а историја историчарима припала је ЦАНУ. Мислим да је то добро за науку у цјелини.

2. На припреми смо радили доста. Сарађивали смо са великим бројем научника разних профила. Зато смо и могли остварити постављени задатак. Наш успјешан завршетак значи добар почетак још озбиљнијег рада. На припреми пројекта ће се окупити још већи број стручњака. А за реализацију његову требаће пуно средстава и десетине година. Моја предвиђања су да би овај пројекат могао имати више десетина књига студија.

3. Морају се отворити сви архиви како би се грађа учинила доступном. Упоредо би се ишло са прибирањем мемоарске грађе. Организоваће се разне анкете и друга испитивања зависно од теме која се истражује. Читав тај посао се мора обавити темељно, озбиљно и дугорочно. Нема науке на парче, нема волунтаризма у науци нема импровизација и хитрења. То је неспојиво са науком на овом степену њеног развитка. И нема постављања задатака науци изван науке.